

МАЛДАЎСКІЯ ўРАЖАННІ
ПРЫДНЯСТРОЎЕ: ДЗЕСЯЦЬ
ГАДОЎ ІЗАЛЯЦЫІ 2—3 стар.
НА АТРЫМАННЕ
ДЗЯРЖАЎНАЙ ПРЭМІІ
ПАЭТ Віктар ГАРДЗЕЙ 3 стар.
НАВІНЫ. СПОРТ 2—3 стар.

Да 70-годдзя Уладзіміра **КАРАТКЕВІЧА**
ЯК У МАСКВЕ ВІЙШЛІ
"КАЛАСЫ ПАД СЯРПОМ ТВАІМ" 4 стар.
НАТАТКІ Яўгена ЛЕЦКІ 5 стар.
ВЫСТАВЫ
"РАДЗІМА"
Уладзіміра БАСАЛЫГІ 6 стар.

ЛІТАРАТУРНАЯ СТАРОНКА
ГАТЫЧНАЯ ПАЭЗІЯ
Якава ЯСЭПКІНА 6—7 стар.
ГАСЦЁЎНЯ
ДЗІ-ДЖЭЙ Клаўс МЮЛЕР 8 стар.
КІНОШНЫЯ БАЙКІ Дзмітрыя
МІХЛІЕВА 8 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

22 лістапада 2000 года
 Цана 90 рублёў

№ 47 (2709)

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

ВІНШУЕМ!

Медаля Гонару Амерыканскага біяграфічнага інстытута ўдасцоены прэзідэнт грамадскага аб'яднання "Міжнародная асацыяцыя беларусістаў", лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, галоўны рэдактар бюлетэня "Кантакты

і дыялогі", прафесар Адам Мальдзіс (на здымку).

Імя Адама Мальдзіса добра вядома ўсім, хто займаецца даследаваннямі беларускай літаратуры і гісторыі. Ён аўтар 12 кніг.

БелТА.

ПАЛЯЎНІЧЫ СЕЗОН

НА ВІЦЕБШЧЫНЕ РОБЯЦЬ СПЕЦЫЯЛЬНЫЯ ТУРЫ ДЛЯ ЗАМЕЖНЫХ ГАСЦЕЙ

Спецыяльныя туры для замежных паляўнічых дазваляюць забяспечыць нармальную работу паляўнічых гаспадарак у Віцебскай вобласці, якія ў апошні час знаходзяцца ў складаным фінансавым стане. Пра гэта паведамліў галоўны паляўніцтвазнавец Віцебскага вытворча-пасагадарацхага аб'яднання Уладзімір Муравіцкі.

На думку апошняга, замежных паляўнічых прывабліваюць лясы Віцебшчыны, высокая шчыльнасць звера, адносна нізкі прэйскурант і даволі добры ўзровень сервісу.

Ён адзначыў, што, напрыклад, у мінулым годзе ў вобласці было арганізавана 36 спецыяльных тураў, у якіх прынялі ўдзел 78 замежных паляўнічых.

ПАДЗЕЯ

СОРАК ГОД "БЕЛТРАНСГАЗУ"

Беларускае дзяржаўнае прадпрыемства па транспарціроўцы і пастаўцы газу "Белтрансгаз" адзначае 40-гадовы юбілей. З гэтай нагоды з журналістамі сустрэўся генеральны дырэктар газавікоў Пётр Пётых, які адразу заўважыў, што "для ДП "Белтрансгаз" гэты тэрмін як узрост для мужчын: у 40 яны ў найлепшай форме. А калі мужчына яшчэ і сімпатычны, патрыёт, працаўнік, добра ставіцца да сваёй работы, любіць жонку і дзяцей, тут і зусім пытанняў няма".

Са слоў Пятра Пятровіча, на вынікі "Белтрансгазу" працавалі тысячы людзей розных спецыяльнасцей, у тым ліку і журналісты, якія асвятлялі дзейнасць галоўнай газавай установы краіны. Таму ў сувязі з 40-гадовым юбілеем, заверыў спадар Пётых, гэтая сустрэча з журналістамі не апошняя, бо да газавай тэматыкі акрэслілася "нейкая пэўная цікавасць: і таму, што 40 год, і таму, што сваім указам Прэзідэнт Беларусі ўзнагародзіў мяне ордэнам "Знак пашаны". На рэпліку аднаго з журналістаў, што такая ўвага Аляксандра Рыгоравіча да Пятра Пятровіча, магчыма, звязана з нядаўнім 50-годдзем гендырэктара "Белтрансгазу", спадар Пётых сказаў, што "за юбілей не ўзнагароджваюць, што, калі б не было нейкіх станоўчых вынікаў у рабоце, узнагарода прай-

шла б міма". "Я думаю, — адзначыў галоўны газавік краіны, — гэта не самае галоўнае. Важна тое, што за работай "Белтрансгазу", за арганізацыйнымі здольнасцямі яго кіраўніка стаяць мільёны людзей..."

Газ, як вядома, складае вялікую ўдзельную вагу ў энергетычным комплексе Беларусі: гэта электрычнасць, цяпло, прамысловасць, азотныя ўгнаенні. У прамысловасці ж, якую б яе галіну ні браць — хімія, пластыкавыя заводы, нафта-хімія — усюды патрэбны гэты від паліва. Таму сёння, да слова, у Мазыры з яго 100-тысячным насельніцтвам вядзецца ўзмоцненая праца, каб перавесці яго на газ. І гэтую работу "Белтрансгазу" ўдалося ажыццявіць усяго за чатыры месяцы, таму ўжо 30 лістапада газаразмеркавальная станцыя будзе ўведзена ў эксплуатацыю.

Газавікам, безумоўна, ёсць чым пахваліцца. Менавіта вынікамі работы: адкрыццём і запускам першай чаргі газазправода Ямал — Еўропа, падземнага сховішча ў Высокім, даследаваннямі геафізікаў па пашырэнню тэрыторыі захоўвання газу. На думку Пятра Пятровіча, работа праведзена адмыслова. Каб пазбегнуць пытанняў па газазправоду

— Заканчэнне на 2-й стар. —

ПАВЕДАМЛЕННЕ ПРЭС-СЛУЖБЫ МЗС

НАПАДЗЕННЕ НА БЕЛАРУСКАГА ДЫПЛАМАТА ў ВАРШАВЕ

У Варшаве 10 лістапада невядомыя асобы напалі на Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Беларусь у Чэшскай Рэспубліцы Уладзіміра Бельскага, які ехаў на служэбным аўтамабілі з камандзіроўкі транзітам праз тэрыторыю Польшчы ў Чэшскую Рэспубліку. Аўтамашына была ўкрадзена. Пасол атрымаў пералом рукі, яму таксама былі нанесены іншыя цялесныя пашкоджанні. Неадкладна на месца здарэння У. Бельскім была выклікана паліцыя і паведамлена пра напад у пасольства Рэспублікі Беларусь у Польшчы.

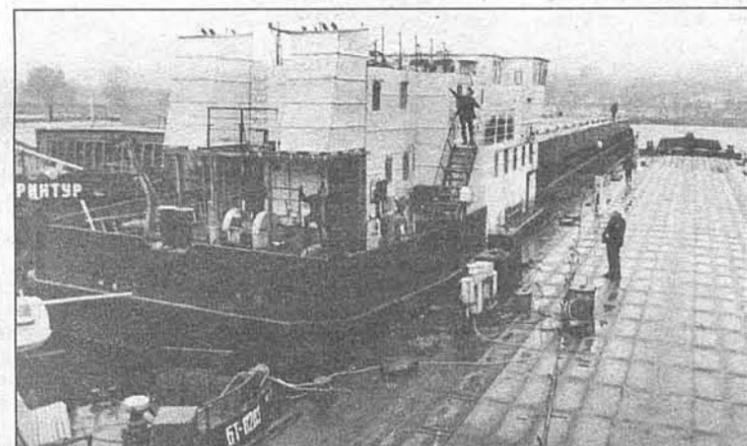
Паліцыя, што прыбыла на месца здарэння, правяла першапачатковае следства. Па факту нападзення заведзена крымінальная справа.

13 лістапада бягучага года ў Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь быў запрошаны Часовы Павераны ў справах Рэспублікі Польшча ў Беларусі, якому выказаны пратэст у сувязі з гэтым здарэннем. Звернута ўвага польскага боку на неабходнасць прыняцця вычарпальных мер для раскрыцця злачынства і недапушчэння падобных фактаў у будучыні.

Было адзначана, што за апошні час пачасціліся выпадкі злачынных дзеянняў у адносінах да грамадзян Рэспублікі Беларусь, якія знаходзяцца на тэрыторыі Польшчы. Польскаму боку прапанавана прыняць дзейсныя меры для забеспячэння бяспекі грамадзян Рэспублікі Беларусь, што знаходзяцца ў Польшчы.

Адпаведная нота пратэсту перададзена польскаму боку па дыпламатычных каналах.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

Сяргей ХАЛАДЗІЛІН.

Са стапеляў Гомельскага суднабудаўнічага-суднарамонтнага завода спушчана на ваду самаходнае судна класа "рака-мора" водазмяшчэннем 600 тон. Яно будзе выкарыстоўвацца ў гандлёвым флоце Беларусі. Па Дняпры сухагруз будзе спускацца ў Чорнае мора і далей па Дунаю стане дастаўляць сыпучыя грузы або кантэйнеры заходнім спажывцам. Для большай эфектыўнасці перавозак сухагруз плануецца эксплуатаваць у сцэпцы з баржаі. У выніку агульная грузападымальнасць складзе 1 500 тон. Будаванне суднаў падобнага класа для гомельскіх карабелубаўнікоў — справа новая. І тут прыйшлі на дапамогу спецыялісты з Кіева і Санкт-Пецярбурга.

НА ЗДЫМКУ: новае судна на дабудаваным пірсе, які плануецца пакінуць ужо да навігацыі 2001 года.

НА БЕЛАРУСІ ПАДПІСАЦЦА МОЖА КОЖНЫ! Індэкс 63854, кошт на I паўгоддзе 2001 года — 3090 рублёў.

У Брэсце можна набыць у магазіне "Прэса", кіёску ля аўтавакзала і ў кіёску ва універсітэце.

УКЛЮЧАНЫ ў ПАДПІСНЫЯ КАТАЛОГІ РАСІІ, УКРАІНЫ, ЛІТВЫ, КАЗАХСТАНА, КІРГІЗІІ.

МЕРКАВАННЕ

ТЭРМІН РАССЛЕДАВАННЯ ТРАГЕДЫІ НА СТАНЦЫІ МЕТРО "НЯМІГА" У МІНСКУ ПРАЦЯГНУТЫ ДА КАНЦА БЯГУЧАГА ГОДА. Пракуратурай Беларусі прынята рашэнне аб прадаўжэнні да 31 снежня тэрміну расследавання крымінальнай справы аб прычынах трагедыі на станцыі мінскага метро "Няміга". Пра гэта заявіў Генеральны пракурор Беларусі Алег Бажэлка на прэс-канферэнцыі ў Мінску.

Вясной 1999 года ў выніку таўкатні ў падземным пераходзе станцыі метро загінула 53 чалавекі. Больш за 160 атрымалі раненні рознай ступені цяжкасці. Прычынай таўкатні стаў дождж з навальніцай, які пачаўся раптоўна. Некалькі тысяч грамадзян, што ўдзельнічалі ў гэты час у масавых гуляннях, паспрабавалі схаватца ад непагоды ў пераходзе метрапалітана.

Па словах Бажэлкі, ход расследавання данай справы, якая складаецца з 14 тамоў, ужо разглядаўся на пасяджэнні калегіі пракуратуры. Па ім было праведзена 30 экспертыз і больш за 130 апазнаванняў. На пасяджэнні калегіі было прынята рашэнне, што пацярпелыя павінны мець магчымасць азнаёміцца з матэрыяламі расследавання.

Генпракурор паведаміў, што ў ходзе следства ў праваахоўныя органы ад пацярпелых ці іх сваякоў паступіў шэраг хадайніцтваў, дзе сцвярджаецца, што ім некаваліфікавана была аказана першая медыцынская дапамога. Аднак следству гэтыя факты пакуль устанавіць не ўдалося.

Віктар КНЫШ.

ПАКАЛЕННЕ-2000

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛНА.

Астранамічны цэнтр, створаны пры Гомельскім абласным ліцэі для паглыбленага вывучэння астраноміі і фізікі, працуе ўсяго год. Але тыя, хто вучыцца тут, проста фанаты нябесных даследаванняў. Нават з лекцыямі ў іншых школах горада выступаюць.

НА ЗДЫМКУ: на занятках у астранамічным цэнтры.

КУЛЬТУРА БЕЗ МЕЖАЎ

АРГЕНЦІНЕ ПРА БЕЛАРУСЬ. У сталіцы Аргенціны Буэнас-Айрэсе на радыёстанцыі "RADIO JAI" прагучала перадача "Культура без межаў", прысвечаная Беларусі, у якой прыняў удзел першы сакратар Пасольства Рэспублікі Беларусь у Аргенцінскай Рэспубліцы Мікалай Ляніўка.

У ходзе радыёперадачы М. Ляніўка адказаў на пытанні слухачоў, а таксама асвятліў розныя аспекты жыцця Беларусі: геаграфічнае становішча, дзяржаўны лад, эканоміка, гісторыя, традыцыі, культура. У праграме прагучалі творы беларускай народнай музыкі, а таксама вершы Янкі Купалы і Якуба Коласа на іспанскай мове.

Прэс-служба МЗС.

ПАДЗЕЯ

СОРАК ГОД «БЕЛТРАНСГАЗУ»

— Пачатак на 1-й стар. —

Ямал — Еўропа, спадар Пётх прывёў канкрэтныя лічбы: першая лінія яго каштавала каля 70 мільёнаў долараў ЗША, другая абыдзецца прыкладна 24—25 (дакладны памер асигнавання будзе залежаць ад выкарыстання абсталявання), а трэцяя — каля 20—22 мільёнаў амерыканскіх долараў. Усё гэта ў стане зрабіць сам "Белтрансгаз", зразумела ж, з бласлаўлення Прэзідэнта і ўрада Беларусі. Тым больш, што эканамічная эфектыўнасць газаводу Ямал — Еўропа, як кажуць, ляжыць на самай паверхні: у пік нагрузкі (асабліва ў зімовы перыяд) мы атрымаем магчымасці для стабільнага забеспячэння нашай краіны газам, а таксама набудзем валюту, якая пачне паступаць з Заходняй Еўропы за выкарыстанне транзітнага калідора для расійскага газу праз тэрыторыю Беларусі...

Што ж тычыцца падземных сховішчаў, тут таксама наспела неабходнасць іх будавання. Такіх "падземак" у свеце больш за 500. Жыццё прымусіла будаваць іх і ў нас, бо, як сведчыць сусветная статыстыка, 20 працэнтаў ад ужываемага газу той ці іншай краінай павінна захоўвацца — калі яна, зразумела ж, хоча мець энергетычную бяспеку, забяспечваючы ўсе галіны народнай гаспадаркі прыродным газам. Таму і з'явіліся сёння ў свеце новыя тэхналогіі: прыродны газ зберагаюць метадам замарозкі, метадам звадкавання. Але апошні "Белтрансгаз" быў адхілены па прычыне яго дарагавізнасці...

Цяжкасці з забеспячэннем газам у нас, вядома ж, ёсць.

Павялічыць яго аб'ёмы, акрамя як з дапамогай Расіі, мы не можам. Тое пацвердзіла паездка ў Туркменію. Беларусы канчаткова ўпэўніліся, што ім лепш супрацоўнічаць з Расійскай Федэрацыяй, бо выгадней купляць газ па больш нізкай цане ў расіян, чым пераганяць яго за 3 500 кіламетраў з Туркменіі. Сёння за расійскі газ мы плацім 30 долараў за тысячу кубічных метраў, у Заходняй жа Еўропе цана ўжо вагаецца ад 90 да 100 долараў. Зразумела ж, заніжаны цану нам Расія прапаноўвае толькі дзякуючы заключанаму з ёю саюзнаму дагавору. Бо ў той жа Туркменіі мы куплялі б газ за 36 долараў за тысячу кубічных метраў плюс столькі ж за яго транспарціроўку.

Такім чынам, не без гонару заўважыў Пётх Пётх, на прыкладзе "Белтрансгазу" мы можам бачыць эфектыўнасць саюза Беларусі і Расіі. Таму ўсё гэта нам, беларусам, усходнім суседам прапаноўваецца не за прыгожыя вочы. Мы разам будзем газавод Ямал — Еўропа, на працягу двух гадоў забяспечваючы транзіт расійскага газу ў Стары свет. Ніводнай прэтэнзіі ці то штрафной санкцыі "Белтрансгаз" ад сваіх заходніх партнёраў за гэты час не атрымаў...

Працаваць газавікам нялёгка. Трубаправодны транспарт — рэч складаная, якая патрабуе вялікай адказнасці і прыкладання максімальных намаганняў. Таму Пётх Пятровіч катэгарычна не згодны з выказваннем аднаго з журналістаў, што "пасля губернатарскага крэсла Пётху ў якасці ўзнагароды пасадзілі на трубу".

Алесь МЯСНІКОЎ.

МАЛДАЎСКІЯ ЎРАЖАННІ

Дыпламатычны нумар машыны пазбавіў ад нечаканасцей. З Кішынёва ў Бендэры і Тыраспаль даехалі без затрымкі. Маімі спадарожнікамі былі консул беларускага пасольства ў Кішынёве, які рэгулярна наведвае Прыднястроўе па сваіх консульскіх справах, і Ганна Лапацьева, беларуска з Бендэр, якой і даручылі быць маім гідам на працягу некалькіх дзён.

Пакідаючы прыцішаны, стомлены Кішынёў з сумнымі прыкметамі запусцення ў выглядзе безнадзейна састарэлых дамоў на цэнтральных вулках, меркавала, што ў Прыднястроўі, якое перажыло на сваёй тэрыторыі ваенныя дзеянні і апынулася ў ізаляцыі, сляды разбурэння будуць больш прыкметныя.

ПРЫДНЯСТРОЎЕ: ДЗЕСЯЦЬ ГАДОЎ ІЗАЛЯЦЫІ

І таму асабліва нечаканым аказаўся Тыраспаль: прасторны, пацярпелы меркаваў, нават дагледжаны горад. З'явілася дзіўная адчуванне, нібыта трапіла ў іншую краіну, прасякнутую колішнім энтузіязмам ударных будоўляў. Да таго ж пачуццё небяспекі, перажытай вайны, поўная ізаляцыя рэгіёна наклалі асобы адбітак на атмасферу жыцця. Але гэта не прыгнечанасць, а энергічнасць, сяброўства, еднасць.

Ганна Лапацьева аднеслася да даручэння суправаджаць рэдактарку з Мінска з поўнай мерай уласцівай ёй энергіі. Гэтая своеасабліва, мажняя, гучнагалосая жанчына добра валодае перавагамі народнай дыпламатыі. Да яе асобы можа быць рознае стаўленне, але, без сумнення, Ганна Дзям'янаўна ўсюдысны чалавек і не ведае перашкод у дасягненні

мэты. Гэта супала і з маім жаданнем чуць з першых вуснаў і бачыць на свае вочы.

Каб аднавіць уяўленне аб сутнасці канфлікту, але не паглыбляцца ў гісторыю, нагадаем некаторыя падзеі. У свой час Левабярэжнае Прыднястроўе было састаўной часткай Рэчы Паспалітай, уваходзіла ў яе Братслаўскае ваяводства. Пасля другога падзелу Польшчы перайшло да Расійскай імперыі, як і Бесарабія пасля

Турэцкай вайны. На пачатку 1918 года Бесарабія трапіла пад кантроль каралеўскай Румыніі і была далучана да Савецкага Саюза толькі ў 1940-м. У жніўні таго ж года была створана Малдаўская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка, куды ўвайшлі Бесарабія і Левабярэжнае Прыднястроўе — да гэтага Малдаўская Аўтаномная Рэспубліка ў складзе Украіны. У час Вялікай Айчыннай вайны акупацыйныя

каля 90 тысяч германскіх марак і амаль 7 мільёнаў рублёў. Высочанне звера, падрыхтоўка маршрутаў і непасрэдная арганізацыя палявання забяспечваюцца прафесійнымі егерамі.

"Замежных паляўнічых цікавяць перш за ўсё паляўнічыя трафеі — рогі лася і алень, іклы кабана і гэтак далей", — адзначаў галоўны паляўніцтвазнавец аб'яднання.

Па ўстаноўленым прэйскуранце, здабыта лася, у залежнасці ад узросту, вагаецца ў межах 350—950 германскіх марак. За апрацаваныя рогі з чэрапам вагой 5 кілаграмаў паляўнічыя павінны заплаціць 1 200 марак. Іклы кабана даўжынёй да 14 сантыметраў будучы каштаваць ім 350 марак, больш за 14 сантыметраў — 450 марак. За параненага лася паляўнічы павінен заплаціць 1 тысячу марак, за кабана — 400 марак.

Для паляўнічых гаспадарак найбольш выгаднае паляванне на глушца, якому часцей за ўсё аддаюць перавагу італьянцы. Адзін здабыты глушэц абыдзіцца паляўнічаму ў 850 марак, цецярук — 250 марак. Акрамя таго, штосутачнае харчаванне і пражыванне паляўнічых ацэньваецца ў 120—150 марак на аднаго чалавека.

З пачатку паляўнічага сезона ўжо ў гэтым годзе на тэрыторыі Віцебскай вобласці пабывалі каля 30 замежных паляўнічых. Падобныя туры неабходна развіваць самым актыўным чынам, лічыць У. Муравіцкі. "У цяперашні час гэтаму садзейнічае і павелічэнне колькасці дзікага звера ў лясах Віцебскай вобласці", — адзначаў паляўніцтвазнавец. Па яго даных, згодна з улікам бягучага года, зарэгістравана больш за 5 тысяч ласей, амаль 600 аленьяў, больш за 8 тысяч кабанюў і каля 9 тысяч казуль. Сярэдні прырост колькасці за год склаў 10—14 працэнтаў.

Віктар ЛІС.

СПОРТ

Чэмпіянат Еўропы па скачках на батuce прайшоў у Галандыі. Бліскуча выступіла на ім студэнтка Дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. Машэрава з Віцебска Галіна ЛЕБЕДЗЕВА (на здымку). Яна заваявала залаты медаль у сінхронных скачках.

Аляксандр ХІТРОЎ.

ПАЛЯЎНІЧЫ СЕЗОН

НА ВІЦЕБШЧЫНЕ РОБЯЦЬ СПЕЦЫЯЛЬНЫЯ ТУРЫ ДЛЯ ЗАМЕЖНЫХ ГАСЦЕЙ

— Пачатак на 1-й стар. —

Як патлумачыў У. Муравіцкі, паляўнічы тур прадугледжвае знаходжанне груп з 3—4 чалавек на працягу 7—10 дзён. У асноўным сюды прыязджаюць паляўнічыя з Германіі, Польшчы, Італіі, Бельгіі і іншых еўрапейскіх краін. Найбольшай папулярнасцю ў іх карыстаюцца паляўнічыя ўгоддзі Браслаўскага, Сенненскага, Расонскага раёнаў. У мінулым годзе замежнымі паляўнічымі на тэрыторыі вобласці было здабыта 23 ласі, 21 кабан, 2 казулі, 2 алень і некалькі дзясяткаў глушцоў і цецяркуоў. У выніку паляўнічыя гаспадаркі зарабілі

ДА 70-годдзя Уладзіміра КАРАТКЕВІЧА

● **Валянціна ШЧАДРЫНА, Масква.**

Няхай будзе бласлаўёнай крымская зямля і асабліва яе залаты куток Кактэбель, дзе восенню 1971 года пазнаёмілася з Уладзімірам Караткевічам.

Да таго часу я ўжо тры гады працавала ў Саюзе пісьменнікаў СССР кансультантам па беларускай літаратуры, чытала шмат твораў Караткевіча, многа пра яго чула самых неверагодных гісторый. І наогул у Маскве Уладзіміра Сямёнавіча добра ведалі: ён вучыўся там на Вышэйшых літаратурных курсах і на Вышэйшых сцэнарных курсах. Здавалася, лёсу было б заўгод-

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ, прафесар Карлава ўніверсітэта, цяпер старшыня Чэшскай асацыяцыі беларусістаў Вацлаў ЖЫД-ЛІЦКІ і прафесар Варшаўскага ўніверсітэта, цяпер старшыня Згуртавання польскіх беларусістаў пісьменнік Аляксандр БАРСКІ (Аляксандр Варшчэўскі). Здымак 1968 года.

нога мужчыну, які размаўляў па-польску. Мне саступілі дарогу (я яшчэ падумала: "Якія ветлівыя палякі"), раптам адна з жанчын павіталася са мной. Я прыгледзелася: гэта была Лідзія Арабей. Мы разам вучыліся ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце, да таго ж адну з кніг пісьменніцы я пераклала для выдавецтва "Советский писатель". Мы даўно не бачыліся, і, вядома, такая нечаканая

таўся ў памяці назаўсёды. Калі мы развітваліся, Уладзімір Сямёнавіч з упэўненасцю прамовіў: "Значыць так, прыеду ў Мінск і адразу ж напишу ў "Советский писатель", каб пераклад майго рамана даручылі вам".

6 кастрычніка 1971 года ён паведаміў мне:

"Паважаная Валянціна Міканораўна! Усё дамоўлена. Напісаў пра усё С. Л. Кір'янаву і вельмі прашу Вас узяцца за нялёгкую працу — перакласці маю салому на каласы "великого, могучего, правдивого и свободного". Раблю гэта з палёгкай, даверам і надзеяй.

Абдымаю Вас я, жонка і, хоць мы яе й не бачылі, спадзяюся, Лідзія Арабей.

Ул. Караткевіч".

Пачалося змаганне за кнігу. Я ж не ведала, што раман "Каласы пад сярпом тваім" ляжыць у выдавецтве з 1969 года, што на яго ўжо арганізаваны тры адмоўныя рэцэнзіі (3 жніўня 1969 года — Д. Осіна; 5 мая та-

асабліваць — з павагай адносіцца да самога сябе і ў той жа час — да аўтара. Так і трэба. Усе заўвагі ў дадатку. Заўвагі падрабязныя, бо я паставіўся да тваёй цудоўнай працы не абы-як, як гэта робіцца звычайна. Аднак жа заўвагі мае маюць неабавязковы характар..."

Мне было прыемна чытаць працытаваныя радкі, бо перакладу рамана я аддавала ўсю сябе, увесь свой час. Я шчыра радавалася кожнаму лісту Караткевіча і кожнай новай перакладзенай старонцы "Каласоў". Аднак не ўсё складалася добра. Творчыя цяжкасці спатыкалі мяне на кожным кроку. Справа ў тым, што Караткевіч пісаў пра Падняпроўе, я ж нарадзілася на Палессі, і мне не заўсёды быў зразумелы той ці іншы выраз пісьменніка. Асабліва гэта тычылася назваў адзення, рэчаў хатняга ўжытку і, вядома ж, мовы герояў. Караткевіч цяроўны быў у сваіх цікавых і заўсёды арыгінальных тлумачэннях. Якая гэта была асапада

сара безапелляцыйны: раман трэба цалкам перапісаць, бо ён не адпавядае гістарычным фактам.

Дык вось, выдавецтва не пашкадавала грошай, каб раман аб'ёмам 40 друкаваных аркушаў адрэцэнзаваць тройчы. Відавочна, што некім была пастаўлена задача: ні ў якім выпадку не друкаваць раман на рускай мове, не дапусціць яго да рускага чытача. А тут яшчэ пасыпаліся абсалютна недарэчныя заўвагі рэдактара рукапісу А. Часнаковай.

Дарэмна было спадзявацца на Караткевіча як на дыпламатычнага абаронцу свайго твора. У адным з лістоў ён мне пісаў (ліст, на вялікі жаль, без даты): "Калі кожнае палажэнне кнігі, дзеля якой я працаваў у архівах 12 гадоў, трэба даказаць людзям, якія ў архівах і дня не пабывалі, — то гэта ўжо занадта. Падыміце і старыя мае доказы, я не баюся, што яны вызаканяныя рэзка, пакажыце і яму (Лесючэўскаму, дырэктару вы-

ЯК У МАСКВЕ ВЫЙШЛІ «КАЛАСЫ ПАД СЯРПОМ ТВАІМ»

на, каб мы пазнаёміліся ў Маскве. Аднак знаёмства адбылося якраз у Кактэбелі...

Мяне цікавіў Караткевіч як асоба, як незвычайны пісьменнік са сваім поглядам на гісторыю беларускага народа, яго культуру і мову. Мяне цікавіў паэт, які апантана абараняў правы свайго народа на ўласную гісторыю, культуру і мову. Я ўжо ведала, што Караткевіч за ўсё гэта "ўганараваны" небяспечным тытулам — нацыяналіст... Усім вядома, што ён не адпавядаў партыйным стандартам саветаў пісьменніка і з гэтай немалаважнай прычыны цяжка ўваходзіў у родную літаратуру. І зусім не выпадкова, што нацыянальным геніем яго назвалі толькі пасля смерці. А што пры жыцці? Пры жыцці яго цкавалі амаль за кожны верш, за кожны нарыс, ужо не кажучы пра яго цудоўную прозу...

Дык вось, Кактэбель, восень... Я іду ў кіёск па газеты. Каля праломіны ў плоце, праз якую найхутчэй можна было выйсці на бераг мора, сустракаю дзвюх жанчын і маж-

сустрэча была прыемнай. Раптам Лідзія Арабей кажа: "Вы не знаёмыя з Караткевічам?" І знаёміць мяне з мужчынам, які так паспяхова выдаваў сябе за паляка, і з яго жонкай Валянцінай Браніславаўнай. У мяне адняло мову: вось дзе наканавана было збыцца маёй мары! І ўсё выйшла так проста, пабудзёнаму, што мне зрабілася нават крыўдна. Шырокімі вачыма я глядзела на Караткевіча і не верыла, што гэта Караткевіч, а ён тым часам ужо нешта казаў па-беларуску, і я адказвала таксама па-беларуску, чым неверагодна яго здзівіла: "Адукуль вы ведаеце беларускую мову?" Пачуўшы, што я з Палесся, з Нараўляншчыны, вельмі ўзрадаваўся, быццам сустрэў роднага чалавека. Размова пацякла далей, і тут Лідзія Арабей, дай Бог ёй здароўя, вазьмі і скажы:

"Валя пераклала маю кнігу і зрабіла гэта нядрэнна. А чаму б і табе, Валодзя, не папрасіць яе перакласці свае "Каласы"? Караткевіч адказаў: "А што — і сапраўды паляшучка павінна ведаць мову маіх "Каласоў". Чаму б і не папрасіць?"

Мы дамовіліся сустрацца вечарам.

Той вечар, здавалася, быў бясконцы. І бясконцай была падобнае кактэбельскае віно гаворка пра літаратуру, пра жыццё. А пасля Валянціна Браніславаўна папрасіла мужа праспяваць яго любімую песню.

Як сёння памятаю: ласкавы подых мора, і Караткевіч на балконе. Калі пачула моцны, прыгожы голас і словы: "Ой кося, мой кося, чаму ж ты ня весел, чаму ж ты ня весел, галованьку звесі..." — то расплакалася. Гэта быў нейкі чуд, а я наогул люблю спевы, усё жыццё з задавальненнем спявала на розных бяседах, але тут пасля шматгадовага маскоўскага жыцця мяне зачаравала невядома беларуская песня і сам гэты незвычайны голас. І ў саім захапленні я не была адзінокая. Ніхто з насельнікаў Дома творчасці, што ўжо да гэтага часу паснулі, але прачнуліся ад песні Караткевіча, не выказаў свайго абурэння. Пэўна ж, усе слухалі гэты магутны голас, які пераймала горнае рэха.

Пасля былі іншыя вечары, іншыя песні, але той вечар зас-

го ж года — М. Гарбачова, а таксама П. Заянчкоўскага). Рэдактарам была прызначана А. Часнакова. Калі Д. Осін яшчэ больш-менш па-чалавечы абышоўся з аўтарам (звярнуўшы ўвагу на апісальнасць і нешматлікія стылістычныя хібы, раіў яму скараціць раман на 10 друкаваных аркушаў, бо ўсё ж бачыў у ім будучую кнігу), то М. Гарбачоў проста заявіў, што ў рамана не адлюстраваны прыгнечаны народ, шматтысячныя масы не раскрыты ў штодзённым жыцці і ў змаганні за свае правы. Адзін-два бунты супраць панюў не вырашаюць праблему... Аўтар захапіўся апісаннем жыцця буйна- і сярэднепамеснага шляхецтва, ён стварае ідылічныя малюнкі баяў і прыёмаў, піша пра шыкоўныя асабнякі і карцінныя галерэі, паэтызуе сцэны палявання. Усё гэта зніжае напал і складанасць змагання народа за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне. Алякс Загорскі і малады Кастусь Каліноўскі разам са сваімі сябрамі-студэнтамі гутараць і спрачаюцца пераважна "пра беларускую культуру і родную мову, пра адукацыю і інтэлігенцыю". І далей М. Гарбачоў пісаў: "...па гэтых прычынах, мяркую, не варта выдаваць раман на рускай мове. Раман "Каласы пад сярпом тваім", нягледзячы на вялікі аб'ём, не дасць усеагульнаму чытачу глыбокага, дакладнага, гістарычна-канкрэтнага ўяўлення аб жыцці і змаганні беларускага народа ў 50—60 гг. мінулага стагоддзя".

Аднак заяўка К. Караткевіча на пераклад рамана ўсё ж была прынята, і рукапіс яго аддалі мне.

Пачалася праца. 17 красавіка 1972 года ад Караткевіча я атрымала такі ліст: "...дазволь цябе павіншаваць. Пераклад проста цудоўны. Гэта й прымусіла мяне па цэлым дню сядзець над кожнай старонкай і... нічога не мяняць. Калі і рабіў якуюсь праўку, то заўсёды з пытаннем — гэта значыць, тлумачыць сваё сумненне на тваю карысць. Табе б трэба самой пісаць. Гэта на самай справе добра і, галоўнае, — рэдкая

працаваць з такім дасведчаным аўтарам! З беларускай мовы я пераклала больш 25 кніг, але, прызнаюся, такой творчай радасці, якую зведала ад прозы Караткевіча, не мела ад іншых твораў.

Уладзімір Сямёнавіч быў вельмі акуратны ў сваіх адказах, тлумачыў не толькі значэнне таго ці іншага слова, але і рабіў малюнкі, графічныя накіды розных невядомых мне прадметаў. Асабліва гэта тычылася старога посуду і зброі. Як каштоўную рэліквію захоўваю старонкі, спісаныя яго выразным почыркам, яго прапановы і абавязковыя варыянты перакладу таго ці іншага слова і канчатковае — маё слова, узятае з тэксту перакладу з характэрнай прыпіскай: "А, можа, так і лепей, хай застаецца".

Малюнак Уладзіміра Караткевіча з надпісамі: "Аўтапартрэт — 1967", "Аўтапартрэт — 2000 г."

У той жа час мяне вельмі часта вырашалі пытанні па тэлефоне, званілі ў любую гадзіну сутак. Працавалі, як шчаслівыя вар'яты, і не адчувалі, што нас чакае бяда. 22 студзеня 1972 года, калі пераклад быў зроблены, нашы "добразычліўцы" з выдавецтва "Советский писатель" заказваюць новую рэцэнзію прафесару П. Заянчкоўскаму, якую той піша на адзінаццаці старонках. Прысуд прафе-

давецтва "Советский писатель". — В. Ш.), і Часнаковай. Можа будзе горш. Але няхай. Я паважаю рэдактараў, але, не менш, паважаю і сябе. І я ведаю, што напісаў добрую кнігу, якую ў добрым перакладзе з задавальненнем прачытае і рускі чытач" (падкрэслена Караткевічам. — В. Ш.).

Па дапамогу звярнулася да Івана Мележа, які заўсёды высока ацэньваў творчасць Уладзіміра Сямёнавіча. Мележ прасіў пазнаць нашаму знакамітаму гісторыку Мікалаю Улашчыку, які тады жыў у Маскве. Я з удзячнасцю выкарыстала гэтую параду. Угаварыўшы чыноўнікаў выдавецтва аддаць рукапіс на рэцэнзію ў Інстытут славяназнаўства і балканістыкі (не паведаміўшы, вядома, што там працуе прафесар М. Улашчык), мы неўзабаве, гэта значыць — 31 кастрычніка 1973 года, атрымалі цудоўны справядлівы водзвыў М. Улашчыка. Рыпучая выдавецкая брама мусіла адчыніцца. Але не надта шырока. Нас чакалі новыя цяжкасці. "Пільнасць" пані Часнаковай не мела межаў, і ў літаральным сэнсе рэдактарка чаплялася за кожнае слова. Па маёй просьбе Уладзімір Сямёнавіч прыехаў у Маскву. Ён настаяў на тым, каб памяншалі рэдактара.

Як бы там ні было, але ў 1974 годзе раман "Каласы пад сярпом тваім" выйшаў у "Советском писателе", а пасля неаднаразова быў перавыдадзены ў Беларусі.

Уладзімір Караткевіч быў адданым сябрам і гэтакім жа адданым аўтарам. Усе творы, якія з'явіліся да нашага знаёмства ці пасля яго і не былі яшчэ перакладзены на рускую мову, выйшлі з цягам часу ў маім перакладзе. А гэта — апошні "Сівая легенда", "Дзікае паляванне караля Стаха", "Цыганскі кароль", раман "Чорны замак Альшанскі", а таксама шэраг апавяданняў, нарысаў, казак. Наша сумесная работа перарасла ў моцнае сяброўства, і доўжылася яно да апошняга дня Уладзіміра Сямёнавіча, да сумнай для ўсіх нас даты — 25 ліпеня 1984 года.

Уладзімір Караткевіч — не толькі пісьменнік, але і акцёр, спявак, мастак. Яго малюнкамі можна было б ілюстравать збор яго твораў. Многія з іх знаходзяцца ў прыватных руках — у хатніх альбомчыках, у розных выпадковых, часам канцылярскіх кнігах. Гэта сяброўскі шарж на літаратуразнаўцу Міколу Прашковіча. Подпіс: "А ты! Запісайся ў беларусы?!?!?!?!?!?!?!?"

НАТАТКІ З НАГОДЫ

Абарона дысертацыі — рэч адмыслова прафесіянальная, прызначая для вузкага кола "пасвячонах", гэта значыць, людзей з высокімі навуковымі званнямі, выбранымі ў вучоную раду інстытута. Аднак не забараняецца тут прысутнічаць і "людзям збоку". Гэта звычайна сябры, родныя і блізкія дысертанта. Здараецца ж і такое, што на абарону прадстаўлена сенсацыйная тэма, а яе аўтар паспявае належна заявіць пра сябе ў друку. У такім разе гарантываны "наплыў" у залу зацікаўленых асоб.

На гэты раз абаранялася праца, пазначаная бясспрэчнай назвай і значнасцю. Вось як гэта сфармулявана ў аўтарэфераце дысертацыі: "У дысертацыі даецца ўяўленне пра шляхі і метады рашэння нацыянальнага пытання ў рэгіёне са шматнацыянальным складам насельніцтва. Аўтар упершыню правёў комплексны аналіз дзейнасці мясцовых органаў улады па ажыццяўленню працы сярод людзей розных нацыянальнасцей у эканамічнай, палітычнай, сацыяльнай, культурнай сферы. Увадзенне ў навуковы ўжытак новых архіўных матэрыялаў дазволіла разгледзець пытанне аб узаемаадносінах людзей розных нацыянальнасцей, прычыны непаразуменняў і канфліктаў, што ўзніклі між імі. Комплекс архіўных дакументаў, выкарыстаных у працы, дае таксама ўяўленне аб стасунках нацыянальных меншасцей з мясцовай уладай. Аналіз гэтых матэрыялаў дазваляе скарэктаваць аўтарэферат у адпавяднаму ступеню вырашэння нацыянальнага пытання. У дысертацыі адлюстраваны працэс зніжэння актыўнасці ў нацыянальнай працы мясцовых органаў у канцы вывучаемага перыяду. Паказаны меры і метады, з дапамогай якіх зачыняліся нацыянальныя арганізацыі, установы, калектывы. Аўтар паспрабаваў па-новаму асэнсаваць палажэнні на нацыянальнаму пытанню, дэклараваныя ў асноўных творчых дакументах савецкай улады".

Выкладзена з улікам спецыфікі аўтарэферата сцісла і, зразумела, з найвышэйшай доляй абагульнення, расшыфроўка якога, зразумела, у самой дысертацыі — багата насычанай фактамі, лічбамі, падзеямі, імёнамі, дакументамі. Тут жа

звернем увагу на радок пра даследаванне нацыянальнай палітыкі ўладаў "сярод людзей розных нацыянальнасцей у эканамічнай, палітычнай, сацыяльнай, культурнай сферы". Вытрымка цікавая як сведчанне аб'ёмнага, шырокамаштабнага падыходу да разумення нацыянальных праблем, якія ў нас вельмі часта тракуюцца звужана і зводзяцца да карыстання толькі роднай мовай, ды то не ўсюды і не заўсёды, а толькі ў побытавым і культурніцкім уасабленні.

Прызнаюся, для мяне сталася адкрыццём, што ў два першыя паслярэвалюцыйныя дзесяцігоддзі ў Расійскай Федэрацыі такая ўвага надавалася нацыянальнай праблеме, бо, як засведчыла даследаванне, на Смаленшчыне і Браншчыне былі створаны і працяглы час дзейнічалі своеасаблівыя міні-

пактнага пражывання беларусаў за адміністрацыйнымі межамі папярэдняй БССР і цяперашняй Рэспублікі Беларусь.

Бо, з аднаго боку, вядома пра ролі Смаленшчыны ў стаўленні існавання старажытнай Беларускай дзяржавы, яе нацыянальнай культуры, а потым і ў іх адраджэнні, а, з другога, нейкая досыць дзіўная на сённяшні час сітуацыя, пры якой тут не засталася нават кволых праяў беларушчыны, якія, як бы мы да гэтага крытычна ні ставіліся, ёсць на Беласточчыне ў Польшчы (два беларускія ліцэі — у Бельску і Гайнаўцы, ды некалькі дзесяткаў так званых падставовых школ з беларускай мовай навучання, газета "Ніва", беларускамоўныя праграмы на радыё і тэлебачанні, аб'яднанне беларускіх пісьменнікаў "Белавежа" і іх часопіс "Тэрмапілы", ды досыць актыўная выдавец-

вернуты назад, але Смаленшчына і Браншчына засталіся па-за адміністрацыйнымі межамі Беларусі.

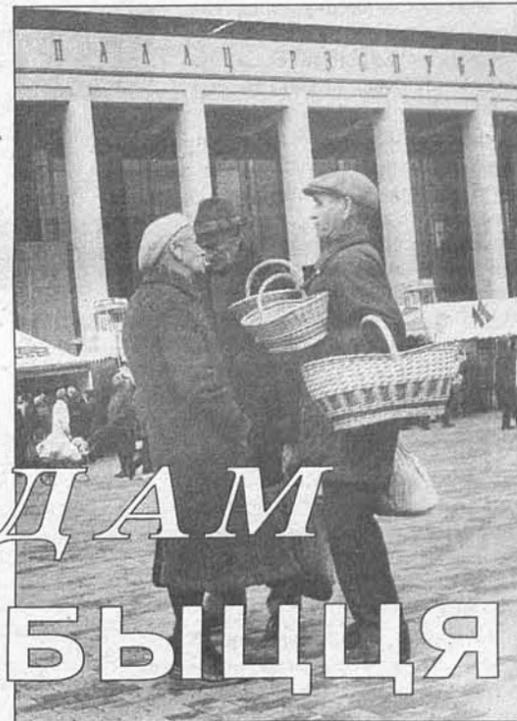
Дык што ж там адбывалася, якая беларуская прысутнасць была на гэтых землях? Заканамернае пытанне, адказ на якое наш сучаснік хоча знайсці ў дысертацыі. Зусім зразумела, што ў кантэксце праблемы найперш цікава ведаць дакладныя лічбы, колькі беларусаў жыло на Смаленшчыне. Аднак гэта якраз тое месца, на якім статыстыка спатыкаецца. Бо ці ж не вядома, як яна была пастаўлена ў колішняй Расійскай імперыі, дзе увогу-

іншую карціну. Першы ўсеагульны перапіс насельніцтва Расійскай імперыі 1897 года вызначыў колькасць беларусаў у Смаленскай губерні ў 6,61 працэнта. У перапісах, статыстычных матэрыялах у пачатку XX стагоддзя і паслярэвалюцый-

ЗАДАЛЯГЛЯДАМ

У АКАДЭМІЧНЫМ ІНСТЫТУЦЕ ГІСТОРЫІ НЯДАўНА АДБЫЛАСЯ АБОРАНА КАНДЫДАЦКАЙ ДЫСЕРТАЦЫІ Анатоля КОРСАКАМ "НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ МЕНШАСЦІ СМАЛЕНСКАЙ ГУБЕРНІ І ЗАХОДНІЙ ВОБЛАСЦІ ў ПЕРШАЕ ДВАЦЦАЦІГОДДЗЕ САВЕЦКАЙ УЛАДЫ".

ЗАБЫЦЦЯ

аўтаноміі з прадстаўнікоў розных нацыянальных груп: яўрэйская, нямецкая, украінская, латышская і гэтак далей. Тут дзейнічалі сельсаветы, калгасы, прадпрыемствы, укамплектаваныя прадстаўнікамі той ці іншай нацыянальнасці. І афіцыйнай мовай у гэтых утварэннях, хай гэта не падасца дзіўным, была якраз не руская, а родная іншанацыяналам...

Сярод пераліку я знарок не згадаў беларусаў, якраз тое, чым, уласна кажучы, згаданая праца найперш цікавая нам. Перакананы: калі б па радыё, тэлевізары ці ў друку быў напярэдадні змешчаны адмыслова складзены анонс, то менавіта гэты беларускі аспект дысертацыі прывабіў бы на яе абарону шмат людзей "збоку", найперш моладзі, якая абвострана цікавіцца праблемамі нацыянальнага Адраджэння, прысутнасцю беларусаў у свеце. У гэтым сэнсе Смаленшчына разам з Браншчынай — край найбольш загадкавы і таемны ў кантэксце іншых рэгіёнаў кам-

кая дзейнасць, музей беларускай культуры ў Гайнаўцы, нарэшце, Беларускае грамадска-культурнае таварыства і яшчэ з добры дзесяткі іншых драбнейшых аб'яднанняў, згуртаванняў і звязяў). Разнастайныя формы існавання беларускасці ёсць на Віленшчыне ў Літве (дзеля эканоміі ад пераліку ўстрымаюся), сяк-так ацалелі і адраджаюцца ў Латгаліі (Латвія). А тут — хоць бы адзін кволы парастак беларускасці! Гэта пры тым, што абвясчэнне БССР 1 студзеня 1919 года адбылося менавіта ў Смаленску, які пэўны час лічыўся сталіцай згодна з усімі афіцыйнымі дакументамі незалежнай Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Потым, праўда, Смаленск быў перададзены Расійскай Федэрацыі, але ж не адзін ён, а па сутнасці ўся Усходняя Беларусь, у тым ліку Віцебшчына, Гомельшчына, Магілёўшчына разам са сваімі адміністрацыйнымі цэнтрамі. Потым у выніку двух так званых узбуйненняў БССР гэтыя тэрыторыі былі

ле доўгі час адмаўлялася права беларусаў лічыцца самастойным славянскім этнасам, бо яны, як і ўкраінцы, паводле афіцыйнай дзяржаўнай ідэалогіі, лічыліся ўсяго толькі адгалінаваннем "трыадзінага рускага кораня". "Спрадвеку на тэрыторыі Смаленшчыны, — зазначаецца ў аўтарэфераце дысертацыі, — пражывалі прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. Гісторыя іх атабарвання ў гэтым краі, лёс кожнай нацыянальнай групы своеасаблівыя. Па розных прычынах апынуліся на смаленскай зямлі беларусы, яўрэі, латышы, літоўцы, палякі і іншыя.

Асобую складанасць уяўляе пытанне наконт колькасці тутэйшых беларусаў на Смаленшчыне. На пачатку XX стагоддзя тэрмін "Беларуская Смаленшчына" быў досыць распаўсюджаны. Рускія і беларускія даследчыкі XIX—XX стагоддзяў лічылі, што ў паветах Смаленскай губерні пражывала ад 50 да 90 працэнтаў беларусаў. Аднак афіцыйная статыстыка давала прыныпова

ных колькасць беларусаў гэтага рэгіёна аказалася самая розная.

І справа, дабавім да сказанага, не толькі ў прымушовам вызначэнні "патрэбнай" афіцыйным уладам нацыянальнасці, але і ў свядомасці саміх беларусаў, якія на працягу стагоддзяў падвяргаліся дэнацыяналізацыі на самых розных узроўнях і ў самых розных формах. І вынік такога "прасавання" не мог не выявіцца і ў час паслярэвалюцыйны, калі афіцыйная палітыка ўлад у нацыянальным пытанні, здавалася, карэнным чынам змянілася. Ужыў слова "здавалася" не выпадкова, бо наўна было б меркаваць, што раптоўна магла памяншацца свядомасць, псіхалогія і мараль як тых, на каго гэта палітыка была скіравана, так і тых, хто яе праводзіў у жыццё на розных узроўнях дзяржаўнай улады.

Яўген ЛЕЦКА.

Працяг будзе.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

СЛЯПЫ МУЗЫКА

А ці не спрабавалі вы ўзяць сякеру, заплушчыць вочы і пасячы дровы? Думаю, што такое шаленства не прыходзіла вам у галаву. Бо вынік гэтага эксперымента відавочны. А вось жыхар вёскі Малы Лес, што ў Чачэрскай раёне, Аляксандр Якубаў робіць гэтую справу віртуозна ўжо многія гады. З той пары, калі напрыканцы вайны страціў зрок. Для любога чалавека гэта трагедыя. Але далёка не кожны знаходзіць у сабе сілы не спіцца, не пайсці жабраваць, захаваць чалавечую годнасць.

Нялёкая гэта справа — пачынаць усё нанова, навучыцца тым жыццёвым дробязям, якіх раней, у мінулым жыцці, нават не заўважаў. Менавіта з гэтых дробязей і пачаў Аляксандр Філіпавіч свой шлях да самастойнасці. Дзякуй Богу, знайшліся і людзі, якія падтрымалі, далі веру. І ў

першую чаргу — жонка Ніна Лявонаўна. Разам выгадвалі прыгожых, адукаваных дзяцей, дачакаліся ўнукаў. Глядзіш, як завіхаецца па гаспадарцы Аляксандр Філіпавіч, і разумееш: гэты чалавек можа ўсё. Ніна Лявонаўна, як пра нешта звычайнае, расказвае, што калі мінулай зімой раптоўна папала ў бальніцу, то Аляксандр Філіпавіч спакойна адзін даглядаў унука.

Кропку ў шэрагу неверагоднасцей паставіў сам гаспадар, паведаміўшы, што не толькі добра іграе на гармоніку, але і рамантуе гэтыя музычныя інструменты.

НА ЗДЫМКУ: Аляксандр Філіпавіч і Ніна Лявонаўна ЯКУБАВЫ.

САЛОДКАЯ ВАДА

Вядома, што вада са студні смачнейшая за водаправодную. І гэта не дзіўна: не трэба ачышчаць яе ніякім хлорам ці іншым рэчывам. Бо

дбае пра гэта зямелька наша. І не толькі ачышчае, але і надае вадзе адпаведны смак — у кожнай студні розны.

У вёсцы Паддзер'е Чачэрскага раёна студня такой глыбіні, што нават неба не адлюстроўваецца ў яе вадзе. Трэба добра папрацаваць, каб падняць вадро з гэ-

тай бездані. Сцюдзёная, празрыстая, зіхаціць вада на сонейку. "Пачастуйцеся, — запрашае вясковец Уладзімір ДРАБЫШЭЎСКІ, напаяючы сваё вадро. — Вада ў нас салодкая".

Тэкст і фота Яўгена КАЗЮЛІ.

ВЫСТАВЫ

ДУХОУНАЯ СПОВЕДЗЬ ПЕРАД РАДЗІМАЙ

Так назваў сваю персанальную выставу вядомы беларускі графік, педагог і грамадскі дзеяч Уладзімір Басалыга.

Мастак, якому нядаўна споўнілася 60 год, шмат зрабіў на карысць Бацькаўшчыны. Па яго творах, як сказаў адзін з прамоўцаў на адкрыцці выставы, можна вывучаць гістарычную і культурную спадчыну Беларусі. І гэта сапраўды так. Серыя аўталагірафій "Помнікі дойлідства Беларусі" не мае сабе роўных у беларускім мастацтве. Гэта ж можна сказаць і пра вядомы цыкл "Мова наша родная", дзе мастак выказаў свае адносіны да роднай мовы.

Многа працаваў У. Басалыга і ў галіне кніжнай графікі. Ілюстраваў творы беларускіх пісьменнікаў, дзіцячыя кніжкі. На выставе — ілюстрацыі да паэзіі Сяргея Законнікава, Васіля Віткі...

Плённая педагогічная праца Уладзіміра Басалыгі ў Акадэміі мастацтва, вядома, не знайшла адлюстравання на выставе. Але, безумоўна, яго вялікі творчы вопыт набы-

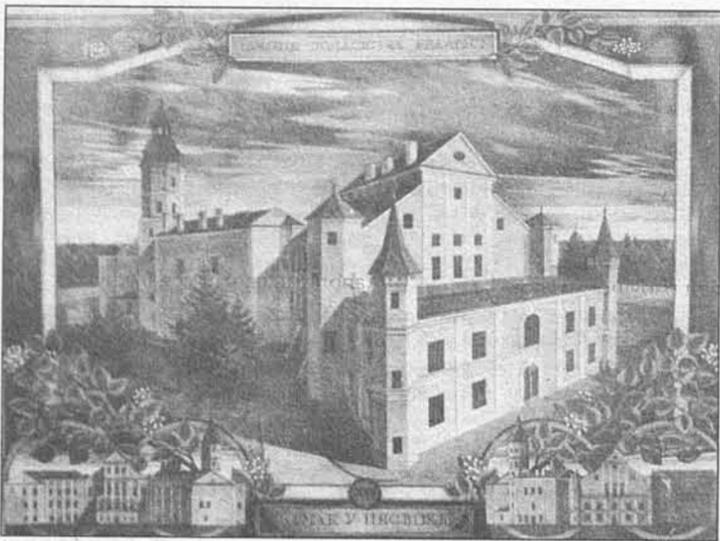
вае працяг у творчасці яго вучняў.

Пры шырокай вядомасці мастака ўражае яго сціпласць. Гэтая выстава — першая творчая справаздача Уладзіміра Басалыгі. І, будзем спадзявацца, — не апошняя.

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: мастак Уладзімір БАСАЛЫГА; "Палац у Нясвіжы" — адна з прац серыі "Помнікі дойлідства Беларусі".

Фота аўтара.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

"АГНЁМ І МЯЧОМ" — У МІНСКУ

У мінскім кінатэатры "Масква" адбылася прэм'ера папулярнага польскага фільма "Агнём і мячом". Арганізатарам паказу выступіў Польскі інстытут у Мінску на чале з Цазарыем Карынскім.

Спачатку планавалася прадэманстраваць фільм 14-га кастрычніка. З боку Польскага інстытута было зроблена ўсё для правядзення сеанса: запрасілі акцёраў, рыхтавалі кінатэатр. Але беларускі бок не выканаў свайго абяцання, і прыйшлося перанесці дату. З-за гэтай недарэчнасці прэм'ера праходзіла сціпла.

Фільм "Агнём і мячом" здымаўся па раманах Генрыха Сянкевіча слаўным польскім рэжысёрам Ежы Гофманам. Так атрымалася, што першая частка знакамітай трылогіі была зроблена апошняй. Папярэднія фільмы "Пан Валадаеўскі" і "Патоп" выйшлі ў свет у 1968 і 1974 гадах. "Патоп" намінаваўся на прэмію "Оскар", аднак прайграў стужцы рэжысёра Феліні. Доўгі час Ежы Гофман не мог атрымаць згоду на экранізацыю першай часткі цыкла.

"Агнём і мячом" называлі "антыўкраінскім" і нават "антысавецкім". Затым не маглі падабраць належны сцэнарый, шукалі спонсараў.

13 кастрычніка 1997 года пачаліся здымкі "Агнём і мячом". На працягу 188 дзён быў напрацаваны матэрыял, на падставе якога з'явіўся трохгадзінны мастацкі фільм. Упершыню ў гісторыі польскага кінематографа банк рашыўся прызнаць фільм і выдаў інвестыцыйны крэдыт для фінансавання стужкі. Акрамя інвестараў, дапамаглі спонсары. Усяго было затрачана 8,5 мільёна долараў.

У Еўропе стужка мае вялікі поспех. За кароткі тэрмін яна акупілася і пачала прыносіць прыбытак, а на фестывалі "Залаты Віцязь" разам з югаслаўскім фільмам падзяліла першы прыз.

Кінакрытыкі крыху скардзяцца, што слаба паказана гісторыя кахання. Аднак амаль ніхто не адмаўляе: "Агнём і мячом" — сапраўдны шэдэўр польскага кіно.

Павел САМЕЦ.

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

ЛАТВІЯ

ДАЎГАЎПІЛСКІ БАГАЧ

У ДOME-музеі Райніса ў Беркенелях, што побач з Даўгаўпілсам, сябры беларускага таварыства "Уздым" разам з супрацоўнікамі Цэнтра беларускай культуры і Генеральным консульствам Рэспублікі Беларусь у Даўгаўпілсе правялі беларускае народнае свята Багач, якое вылілася ў своеасаблівы Дзень беларускай культуры. Сімвалічна, што гэтае свята праходзіла ў Райнісаўскім доме, бо вялікі латышскі паэт вельмі спрыяў беларусам у Латвіі.

Адкрываючы свята, консул Аляксандр Конці запаліў вялікую свечку ў сьвянецкі з зернем. Вучні беларускай нядзельнай школы і студэнты, якія вывучаюць спецкурс па беларускай мове ў ДПУ, паказалі абрадавае прадстаўленне свята Багач са снапкам і льну, з прыказкамі і прымаўкамі. Присутныя, сярод якіх было ня мала гасцей, рады былі паслухаць беларускія народныя песні ў выкананні ансамбля мясцовых

беларусаў "Купалінка", паглядзець на беларускія танцы ў выкананні ансамбля "Чараўніцы" ЦБК. Аўтар гэтых радкоў прачытаў два свае вершы, прысвечаныя Я. Райнісу і святу Багач.

Незвычайнымі кампазіцыямі здзівіла прысутных выстава дароў палёў і агародаў. Вызначылі і пераможцаў, якія атрымалі прызы.

Віншаванні ў свой адрас атрымалі сябры "Уздыму", якія мінулым летам адзначылі юбілей. А юбілярам Надзея Сазанкова пачула добрыя водгукі і пра выставу сваіх вясёлкавых акварэлей, размешчаных у адным з куточкаў гэтага гасціннага дома.

Гучалі застольныя тосты-прамовы гаспадароў і гасцей, сярод якіх быў рэдактар газеты беларусаў Латвіі "Прамень" Лявон Шакавец і старшыня таварыства дружбы "Латвія — Беларусь" Інара Мукане. Краналі сэрца беларускія песні, віхурыліся танцы пад баян, цешыла беларуская нацыянальная кухня з дранікамі і бульбаю з грыбамі. Багач яшчэ раз яскрава паказаў: беларускі народ багаты на цудоўныя свята, ён умее і працаваць, і святкаваць.

Станіслаў ВАЛОДЗЬКА.

СТАСУНКИ

Сямён ДУБНОЎ: «ШАНУЙ КОЖНУЮ НАЦЫЯНАЛЬНАСЦЬ, ЯК СВАЮ ЎЛАСНУЮ»

Саюз беларускіх грамадскіх аб'яднанняў і абшчын, Магілёўская яўрэйская абшчына, грамадскае аб'яднанне "Рэспубліканскі фонд "Халакост" пры падтрымцы Амерыканскага аб'яднанага размеркавальнага камітэта "Джойнт" арганізавалі ў Магілёве II Міжнародны абшчынны фестываль яўрэйскай кнігі ў Беларусі, у рамках якога адбыліся Дубноўскія чытанні "Спадчына Сямёна Дубноўскага і вывучэнне гісторыі яўрэяў у дзяржавах СНД і Балты", прысвечаныя 140-годдзю з дня нараджэння яўрэйскага гісторыка, публіцыста, грамадскага дзеяча.

Сямён Дубноў нарадзіўся ў 1860 годзе ў мястэчку Мсціслаўе Магілёўскай вобласці. У 1906-м пераехаў у Пецярбург, дзе з 1908 года пачаў выкладаць яўрэйскую гісторыю на курсах усходазнаўства і з 1919-га ў яўрэйскім народным універсітэце. З 1908 па 1918 год быў рэдактарам часопіса "Яўрэйская гісторыя".

У 1922 годзе пераехаў у Германію, а ў 1933-м — у Рыгу. Пасля акупацыі Рыгі нямецкімі войскамі С. Дубноў быў арыштаваны, загнаны ў гета, дзе веў дзённік і працягваў навуковыя даследаванні. У студзені 1941

года яго ўключылі ў калону смернікаў. Дакладная дата і месца гібелі С. Дубноўска невядомыя.

У адным з першых гістарычных твораў "Што такое яўрэйская гісторыя?" С. Дубноў прадставіў гісторыю яўрэйскага народа. Ён напісаны "Падручнік яўрэйскай гісторыі", "Суветная гісторыя яўрэйскага народа" (10 тамоў). Найбольш поўна С. Дубноў выказаў свае погляды на яўрэйства, яго патрэбы ў цыкле артыкулаў "Пісьмы аб старым і новым яўрэйстве".

Багаты матэрыял пра жыццё і дзейнасць С. Дубноўска, пра яго эпоху надрукаваны ва ўспамінах "Кніга майго жыцця".

На Дубноўскіх чытаннях прагучалі даклады і паведамленні вучоных і краязнаўцаў з краін СНД, Балты аб ролі знакамітага гісторыка, публіцыста ў вывучэнні яўрэйскай гісторыі. На думку вучоных, чытанні палажылі пачатак глыбокаму вывучэнню спадчыны С. Дубноўска, аб'яднанню краязнаўцаў, гісторыкаў, якія развіваюць яго вучэнне ў сваіх работах, былі ўнесены прапановы аб стварэнні міжнароднай грамадскай арганізацыі імя С. Дубноўска і адпаведнага фонду.

Анатоль БАБІЦКІ.

КОНКУРС

ЦІ БУДЗЕ ПОМНІК КІРЫЛУ ТУРАЎСКАМУ Ў ГОМЕЛІ?

Фота БелТА.

Гомельскай абласной арганізацыяй Беларускага саюза мастакоў аб'яўлены конкурс на распрацоўку праекта помніка выдатнаму славянскаму асветніку XII стагоддзя Кірылу Тураўскаму. Помнік мяркуецца адкрыць у Гомелі. Першы тур конкурсу пераможцаў не вызначыў. Конкурсная камісія чакае новых прапаноў ад скульптараў.

НА ЗДЫМКУ: дырэктар Гомельскай славянскай бібліятэкі, на базе якой і праходзіць конкурс, Таццяна БЯЛАНОВА і мінскія скульптары ў час конкурснага прагляду.

ЛІТАРАТУРНАЯ

Цяжка ўявіць сёння такое: у літаратурным часопісе выходзіць падборка вершаў паэта — і раптам становіцца падзеяй. У той жа час уявіць сабе аўтара з больш трагічным творчым лёсам, чым у мінскага паэта Якава Ясэпкіна, таксама складана. Дваццаць гадоў таму ў Маскве, дзе тады канцэнтравалася літаратурнае жыццё Саюза, яго вершы былі заўважаны і высока ацэнены паэтамі, якія належаў у той час да вышэйшай літаратурна-партыйнай эліты. Але ж тая эліта і зрабіла ўсё, каб пазбавіць маладога тады паэта магчымасці надрукавацца. Яму спрабавалі дапамагчы Арсеній Таркоўскі, іншыя літаратары, але, тым не менш, — дваццаць гадоў маўчання. Толькі на пачатку 90-х у ЗША выйшаў зборнік гатычных вершаў "Касмаполіс архаікі", тыраж якога разышоўся імгненна, але гэта не зрабіла паэта знакамітым на Радзіме. Публікацыя ў часопісе "Першацвет" сталася першай ластаўкай. Пра Якава Ясэпкіна загаварылі. Для самога ж паэта, які пісаў заўсёды па-руску, цікаўнасць да яго творчасці стала нагодай паклапаціцца, каб яна ў поўнай меры належала Беларусі. Бліскучы перакладчык Уладзімір Скарынкін, які падарыў беларусам "Боскую камедыю" Дантэ, наступным матэрыялам для сваёй перакладчыцкай працы абраў вершы Якава Ясэпкіна.

— Якаў, вашы вершы ўражваюць, вымушаюць зноў і зноў да іх вяртацца... Ці адчуваеце вы сябе чалавекам, які ў творчасці дасягнуў мяжы?

— Я павінен паўтарыць мае даўняе выказванне: у скарбонцы суветнай літаратуры няма самых значных золата-алмазных шэдэўраў. Яны не існуюць у якасці нават метафізічнай рэальнасці. Ёсць забарона на абсалютную творчасць. Калі ўявіць, што яе аб'ект — нейкі агонь, які ззяе ўдалечыні, набліжэнне да яго караецца смерцю. Лепшыя літаратурныя творы не былі напісаны, бо ў вяхах існавала гэтая фатальная забарона. Чалавеку, творцу нельга набліжацца да агню, да бездані. Вынік заўсёды адзін — духоўная або фізічная смерць. Можна хіба што гуляць па правілах, прапанаваных умоўнай рэальнасцю.

— Вы вызначаеце свае вершы як гатычную паэзію. Які сэнс укладваеце ў гэтае азначэнне?

— "Касмаполіс архаікі" быў створаны менавіта ва ўмоўнай рэальнасці. Мяне часта абвінавачвалі: кніга вельмі змрочная, цёмная. Але, наадварот, яна вельмі рамантычная, светлая. На самай справе ўсё куды змрачней. Эстэтызацыя смерці — літаратурны прыём. На яе выклік чалавеку няма чым адказаць, толькі крыкам: гэта і ёсць мастацтва. Так лічыў Камю. І тут трэба сказаць пра наступнае: у гісторыі, у нейкай — хай і вельмі працяглай — часовай прасторы застаюцца ў асноўным фатальныя творы. Фатальнае і гатычнае — у нечым сінонімы. Але першае вызначэнне больш аб'ёмнае. Да фатальных твораў (а іх ствараюць богавыбраныя мастакі) можна аднесці не толькі трагічныя, драматычныя кнігі. Апулей, Рабле не пісалі містэрый. Аднак яны былі фаталістамі. У гісторыі рускай літаратуры Сярэбраны век — эпоха росквіту літаратурнага фаталізму. Найлепшыя кнігі (з напісаных) ствараліся аўтарамі пасля

СТАРОНКА

іх адмаўлення ад жыцця, пасля гібелі ў жыцці. Ім было прасцей, бо нельга забіць мёртвага. І ўсё роўна, калі мяжа дазволена пераадолювалася, надыходзіла немінучая расплата. Таму кожны мастак заўсёды павінен рабіць свядомы выбар. У любым выпадку — і гэта таксама трэба ведаць — на іржэўніку мастацтва ствараецца тое, што бласлаўлена Богам. Праўда, ніхто на зямлі дакладна не ведае памераў дазволенага. Сёння XIX стагоддзе бачыцца як ідылічны ландшафт для творчасці, хаця і тады ўжо даволі адчувальны быў фатальны злом чалавечай культуры, усяго быцця. У антычнасці неба было поўнае багоў, смерць не палыхала так, як палыхала пазней. Хтосьці з вялікіх заўважлівых: мы ўсе дапіваем за Гамерам залаты ладан з кубкаў. А стол — пусты. Пацяклі вякі.

свабоды. А без такога пачуцця пісаць немагчыма. Аднак і ў савецкі час існавалі выдатныя майстры — версіфікатары. Гэта прыблізна тое, што і графаманія. Такія аўтары могуць пісаць шмат, яны ствараюць макулатурныя эпапеі і гэтак далей. Не трэба, відаць, называць імёны, лепш казаць пра тых, хто не быў у абойме. Не быў Таркоўскі, не быў Бродскі, які з'ехаў у ЗША, апублікаваўшы на Радзіме два вершы... У дужках скажам пра дысідэнцкі феномен. Амаль усе савецкія і постсавецкія дысідэнты — фігуры міражныя. Як правіла, усе яны ў пэўныя часы былі ўшанаваны рэжымам, уступалі ў Саюз пісьменнікаў, выдавалі кнігі. Потым — фронда, яшчэ пазней — вяртанне на Радзіму героем. Разам з тым, нават іх прывідную славу прысвойвалі ў Расіі.

віна. Гэта, ізноў жа, найбольш яркі прыклад. Але ж ці фатальны ён? Ці яшчэ — Пастэрнак і Мандэльштам. Два геніяльныя паэты. Фатальны — Восіп Мандэльштам. Ён і застанеца ў вяках. А Барыс Леанідавіч у поўнай ступені фаталістам не з'яўляўся.

Не так важна, пра што гавораць выбраннікі нябесаў, важна — як яны гавораць. Андрэй Таркоўскі гаварыў ні аб чым у сваіх кінашэдэўрах (асабліва выразна гэта ілюструе "Ахвярапрынашэнне"), аднак ён назаўсёды ў залатой кагорце выбраных. Што стваралі Пруст, Джойс? Досыць камерныя, сумныя рэчы. І яны ў кагорце назаўсёды, паколькі выбраныя, фатальныя фігуры. Гэта і выдатна, што выбраннікі-геніі пацвярджаюць: мастацтва не мае ніякага сэнсу, апрача эстэтычнага, але

Якаў ЯСЭПКІН: «УСПОМНІМ:

НІШТО НЕ ЎВАХОДЗІЦЬ У СЭРЦА ЧАЛАВЕКА З ТАКОЙ ЛЕДЗЯНОЙ СІЛАЙ, ЯК КРОПКА, ПАСТАЎЛЕНАЯ СВОЕЧАСОВА...»

— Такім чынам, вы адмаўляеце ў праве на вечнасць творам, якія раней модна было называць "подыхам часу"?

— Паэзія — у абсалютызаванай ступені ўмоўны ілюзорны жанр. Нават умоўная проза ў параўнанні з паэзіяй падаецца маналітам. Аднак усё лепшае, усё самае каштоўнае з таго, што мы маем, утрымліваецца ў гэтай рыфмаванай пастцы. Гісторыя чалавечства — гісторыя змены ілюзій. Адны ілюзій змянялі іншыя. Тое ж і ў літаратуры. Нязменна толькі адно: у вечнасці (калі так можна казаць пра чалавечую гісторыю) застаюцца толькі фатальныя творы. Найбольшая іх канцэнтрацыя — у музычным мастацтве, у жывапісе. Літаратура тут адстае. Што параўнаць з полістылістыкай Шнітке ў літаратуры альбо з Сёмай сімфоніяй Бетховена? Няма чаго. У гэтым кантэксце ў Беларусі найбольш вядомай фатальнай фігурай быў мастак Ісачоў, ён узняўся да вышынь Босха, Ван Гога. У айчынай літаратуры, асабліва ў паэзіі, прыкладаў такога ўзлёту няма. Трэба разумець, што сама каштоўныя творы ствараюцца, як правіла, не ў канцэптуальных межах (гістарычная, ваенная літаратура). Патрэбны вольны сюжэт, адцягнуты ад сацыяльнасці. Яркі ўзор — "Майстар і Маргарыта". Гэта не гросманаўская эпапея, не быкаўскі тэматычны трагізм. Гэта — выхад да нябесаў. Хаця і ў сацыяльных творах маецца прастора для палёту валькірый ці анёлаў. І ўсё ж проза ёсць проза, яна ні ў якім выпадку не можа быць ідэальнай. Няма і ідэальных паэтычных кніг, нават вершаў. Усё можна да бясконцасці ўдасканальваць. Аднак толькі паэты, выбраныя Богам, як ніхто, набліжаюцца да вышынь. Гібельна і фатальна набліжаюцца.

— Сёння ў новай літаратуры з'явіліся новыя "культавыя" імёны. На ваш погляд, яны нясуць нешта фатальнае?

— Варта сказаць, што фатальныя і культавыя фігуры бываюць ідэнтычнымі, бываюць і палярнымі. Сёння да культавых (з папраўкай на стромкі час) можна аднесці, скажам, Пяле-

эстэтычны сэнс — таксама чыстая ўмоўнасць мастацтва. Ці ж не эстэтычны шэдэўр "Пецярбург" Андрэя Белага? Найвыдатнейшы. Але менавіта "Пецярбург" сімвалізаваў поўную, абсалютную бессэнсоўнасць слоўнай творчасці. "Пецярбург" — эстэтычны літаратурны тупік. Сёння мы маем заканамерны вынік. Традыцыі вынішчаныя, я маю на ўвазе гістарычныя, новых традыцый няма. Наш час не надта прыстававаны для літаратурных экзерсісаў. У свеце створаны культурныя (літаратурныя) нішы, але, трапіўшы туды, творца не ў стане самастойна выбрацца адтуль. Надышоў перыяд мікралітаратуры. Зусім не выпадковая з'ява — французскі мікраман. Націск камунікатыўных сістэм на чалавека набывае катастрофічныя памеры. Таму неабходнасць канцэнтраванай літаратуры, яе актуальнасць узрастае штодня...

"Касмаполіс архаікі" нясе такую функцыянальную нагрузку — сублімаваць адмоўную энергію. Паўтару, усё лепшае, вечнае канцэнтравана ў паэзіі. І яна — самы галоўны, ілюзорны жанр. Пры дапамозе 5—10 слоў творца можа пакінуць шэдэўр, разлічаны на жыццё ў вяках. І ў той жа час кожны верш (Пушкіна, Лермантава, Гейнэ) магчыма ўдасканальваць. Таму, калі ў свой час мне перакрылі ўсе творчыя шляхі ў Маскве, думаю, і ў тым была логіка. Мабыць, прадстаўнікі савецкай паэтычнай эліты па-свойму абаранялі рубяжы Радзімы, адчуваючы інтуітыўна ўва мне чужынца. Я доўгія гады спрабаваў неж удасканаліць "Касмаполіс архаікі", сёння мне хапае некалькіх слоў, каб напісаць тое, што можа выпаліць чалавека. Я не пішу свядома. Хоціць і напісанага раней. У прынцыпе, літаратурны працэс — цалкам містычная з'ява і нават — звышмістычная. Таму няхай будзе тое, што адбываецца. Успомнім: нішто не ўваходзіць у сэрца чалавека з такой ледзяной сілай, як кропка, пастаўленая своечасова.

Гутарыў
Алесь МЯСНІКОЎ.

Фота Віктара ДРАЧОВА.

ПО НАПРАВЛЕНІЮ К ЮГУ

МЕССА

Сотні жаб в изумрудной проказе
На концерты сбежались, трясась.
И антоновки падают наземь,
Циклопической коркою — в грязь.

Веет ветер ночного эфира,
Свет все краше, пространство —
сырей.

И уже дуновенье Зефира
Рассекает немолчный Борей.

Оттого ль праздный шум тропосферы
Страшно внятен, как ровное фа,
Что трехсложные гробит размеры
Золоченая смертью строфа?

Знает Бог, но от пресного лона
Черных вод устремляясь в зенит,
К пышным нетям небесного трона
Помраченная мысль не летит.

Время юной состариться деве
И зияющей рваться листве.
И горит на осенних деревьях
Все, что сгнило в моей голове.

МЕРЦАЮЩИЕ ЛИПЫ

ПРЕД ГОРЯЩЕЙ ВОДОЙ

Вновь, гудя, пространство
нависает,
Потускнел ночной небесный свод.
Были зелены — и облетают
Липы над слюдой дремотных вод.

Прель в осадке, и раствор покоит
Тень светил, к падению их клоня.
"Ран" ли выжжет скорбный

целлулоид:
Линза пленки свилась в желчь огня.

Будто август краснопенным летом
Двинулся всему наперерез,
Чтобы заварить их крепким цветом
Спитый блеск термических небес.

Бледный проблеск точкой золотую
Освещает истонченный хлад,
И уж пред горящею водою
Не столбы позорные стоят.

Столько накопилось мощи в купах,
Света ночи перед новым днем,
Что листва их пробивает купол
Рвется в космос, в черный океан.

ПУРПУРНЫ ДОЖДЖ У НЯДЗЕЛЮ

АХВЯРАПРЫНАШЭННЕ-1

Пачатак снежня. Бы з вядра
Лье дождж — нагадвае аб смерці
Кустоў. Іх роўнага кастра
Абрысы рваліся да цвердзі.

То — гіацынтавы Рамзес.
Хурму антычнага ўраджаю
У кітайскіх свечках тых, што спрэс
Гараць сіндомна, заўважаю.

І хоць на лаўрах — рэшткі тла
Сягоння, а не пазалота,
Рудыя люстры заліла
Адна любоў, адна пшчота.

Да з іх астуднай цемнаты
Мы выйшлі. Дождж. Канец
нядзелі.

Глядзі! Няўжа не помніш ты —
Учора ўсе яны гарэлі!

ВОСЕНЬСКАЕ СЛОВА

ЛАЗЕРНАЯ ГРАВІРОЎКА

Хачу апоўку я надаць душу.
Яго шасціпалатную спіну
Камячу я. Аспельныя машыны
Імчацца. Думаў: гэта апішу.

Так прыкладна. Чатыры пары ног.
Брызент, які нагадвае цянёты.
І шок эмаль, і ў позірках спалох,
Таму што людзі не браты лістоты.

Таму алкеі ў гонар сатаны
Дагэтуль прэпарыруюць стыхіі.
Маўчаннем акружаюць бараны
Астанкі неўваскрэслага месці.

Ды цяма святло не зможа. Смерць
прыроды
Ёсць адмаўленне смерці.
Быццам оды,

Якаў ЯСЭПКІН

Што славяць трызну,
быццам бажство —
Кустоў аголенае харавство.
І шум крыві заўжды напатагове
Уваскрэсць жыццё ў сакральным
слове.

ТУШК

ЗАЛАТОЕ ЧАРНАГЛАДЗЕ

Двор гэты не мае, як Біржа,
Парталаў, растральных калон,
Што к золату вышняму бліжэй,
Чым к тым, што прыйшлі
на паклон.

Дэкорам сярпы павітухі
Мігцяць, па крывавай траве,
Што робіць паўмёртвыя рухі,
Няўключная пляма плыве.

Дыхнуў мармуровы падворак
Паветрам мінулых часін —
І зноў уваскрэсла "учора"
У смарагдавым крузе раслін.

Падворак рэліктавы гэты
І формы, і сутнасць збярог,
Якую ў другія прадметы
Ніяк пераліць ён не мог.

Абсурдныя сцены і рэчы
У палоне праменістых вей.
Мы з гэтай каменнай пустэчы
Не выйдзем ніколі, Майсей.

КАНАНІЗАЦЫЯ ІНДЫВІДУАЛЬНАГА ЖЫЦЦЯ

ПЛАЗМА ВОСЕНІ

Памяці А. А. Таркоўскага

I. Срэбра

Жыццё ў матэрыі інертнай вязе
Прыродныя ўплятае катаклізмы
І гоніць з мёртвай кропкай
арганізмы,
Славянская траіцца іпастась.

То Хрэсны шлях, ды бледнае чало
Халодзіць свет, і ўсе імкнуча
ўгору,
Дзе рускім снегам схілы замяло,
Туды, дзе час гатовы да паўтору.

Ахвярапрынашэнне зноў прыняць
Гатоў той свет, і, раз гучала Слова,
Яно абсяг павінна абсвятляць
Ад шведскіх соснаў да снягоў
Рублёва.

Вясной убраны гарады ў глазэт,
Іх лістапад вянкамі накрывае —
І ў цэлулёіднай журбоце свет
Зноў круціцца ваўчком і завывае.

Хто праўду гаварыў — змоўк
пакрысе.
Жывы, як мёртвы. Катафалк убогі
Увасабляе свет, дзе весткі ўсе
Зярцала засцяць палатном дарогі.

II. Золата

Як Божы трон у незымных бурунах,
Парог сусвету ці лясны спарыш,
Плоць знікла ўжо ў тысячагоддзях
— трунах,
А розум цягне свой абстрактны
крыж.

Не прывучыла люстраная ліра,
Каб парасткі чярноўніку свой бег
Сувымаралі з зімамі, чый снег
Стабільным стаў, і з вольтамі
ляпіра.

У існасці на шлях ззяе ноль,
Але імя свяціцца залатое,
Бо страсці па Андрэю — гэта боль
І спроба ў зле адлюстраваць
святное.

Вясной убраны гарады ў глазэт,
Іх лістапад вянкамі накрывае —
І круціцца ў мартэнах зім і лет
Ваўчком свет гэты і перагарае.

І гіне ў тле жыцця, што стрымгалоў
Назад імчыць пад купалам
нябесным,
Ці бачыць Бог, як рушыцца ізноў
Наш дух, не асянёны знакам
хрэсным?

Пераклад на беларускую мову
Уладзіміра СКАРЫНкіна.

Досыць змрочныя. Да сярэдзіны II тысячагоддзя хрысціянства — ідэал чалавечства знаходзіўся наперадзе. Нездзе ў Сярэднявеччы гэты ідэал знік. Апошнія пяць стагоддзяў гістарычнага развіцця, як гэта ні жудасна, чалавечства крочыць уперад з павернутай назад галавой, азіраючыся, бо ідэал застаўся ў гістарычнай рэтраспектыве. Трагічнае стаўленне да жыцця абумоўліваецца і такім фактам. Творца заўсёды найбольш трагічна адчувае жыццё, асабліва цёмныя яго бакі. Я прыхільнік "гатычнай паэзіі". Між іншым, у рускай літаратуры яе традыцыі існавалі даўно. Яны ўзніклі ў дапушкінскую эпоху (Традыякоўскі, Ламаносаў). Потым пачалі імкліва развівацца. Руская паэзія тым часам трапіла ў пастку: пасля Баркова, Пушкіна сілаба-танічная сістэма вершапісання стала аксіяматычнай, хаця яна ў абсалюце не адпавядае рускамоўнаму традыцыйнаму. Гатычныя традыцыі развіваліся ў творчасці Цютчова, Фета, Случэўскага, Надсана і дасягнулі росквіту ў паэзіі Інакенція Аненскага. Потым быў Сярэбраны век — перыяд узлёту паэтычнага слова. Лепшыя паэты Сярэбранага веку пакінулі нам эталонныя ўзоры гатычнай паэзіі. Досыць паглядзець на прыжыццёвыя зборнікі Гумілёва, Мандэльштама. Вось — вышыня, і гэта ўсё ўзоры гатычнай паэзіі...

— Чым вы тлумачыце сцягну непрымання, якая пайшла перад вамі дваццаць гадоў таму?

— У савецкі час усе традыцыі перажылі заняпад. Савецкая літаратура — брутальная па вызначэнні. Яна нічога ці амаль нічога не дала народу, наадварот, нанесла непараўнальны ўдар па духоўнасці нацыі. Тады знікла ўсё, у тым ліку пачуццё

ГАСЦЕЎНЯ

“Добры дзень, вы слухаеце радыё Бі-Эй, з вамі дзі-джэй Клаўс Мюлер” — гэта фраза рэгулярна гучыць у беларускім FM эфіры. Каму ж належыць голас з прыемным нямецкім акцэнтам! Некаторыя могуць убачыць гэтага чалавека ў праграме “Сталічны хіт”, што ідзе па Першаму нацыянальнаму тэлеканалу, а тым, для каго гэта немагчыма, мы прапануем размову з дзі-джэем Клаўсам Мюлерам.

Даведка “ГР”: Клаўс Мюлер — 29 гадоў, нарадзіўся ў Берліне, па прызынанню — філолаг, мае другі дан каратэ (чорны пояс). Бацька — немец, маці і жонка — беларускі.

ДЗІ-ДЖЭЙ БІ-ЭЙ Клаўс МЮЛЕР

— Давай на “ты”, — адразу прапановаў Клаўс.

Прапанова была прынята.

— Як ты апынуўся на радыё, што цябе суды прывяло?

— Дакладней сказаць, не “што”, а “хто”. Гэты чалавек — Дзмітрый Шунін (таксама дзі-джэй радыё Бі-Эй). Дзякуючы менавіта Шуніну, я і да гэтай пары “вэшчаю” на радыё Бі-Эй.

— Як ты адносішся да Зямфіры, “Мумі Троля” і падобных гуртоў?

— Добра. Асабліва да Зямфіры. Да “Мумі Троля” — крытычна, бо з ім у мяне адбылася непрыемная гісторыя... Мая жонка любіць “Муміка”, і калі Лагунца (лідэр “Мумі Троля”) завітаў да нас у студыю, я напрасіў падпісаць дыск, куплены загодзя. Аказалася, што дыск “не такі” — левы, бо там спрошчаны варыянт вокладкі: не хапала нейкіх буклетаў. Лагунца ўзрушана кінуў яго ўбок і заявіў, што пірацкія дыскі не падпісвае. А дыск быў фірменны і каштаваў нямала — 20 баксаў.

— Чым павінна вызначацца жанчына, каб спадабацца Клаўсу Мюлеру?

— Далікатнае пытанне... Яна павінна быць добрай, пшчотнай і... спакойнай, як мая жонка.

— Ці ёсць у цябе любімая страва?

— Так. Гэта бульба. Смажаная беларуская бульба з маслам і кропам.

— Як бы ты павёў сябе, калі б табе прапанавалі зняцца для PLAYBOY?

— PLAYBOY — мужчынскі ча-

сopіс. Таму я адрэагаваў бы адмоўна. Вось каб мне прапанавалі зняцца для якога-небудзь жаночага часопіса, я б падумаў над гэтым.

— Дзі-джэй для цябе...

— Прафесія і стан душы. Стан душы, таму што праца ў эфіры патрабуе пэўнага эмацыянальнага настрою. А прафесія таму, што за гэта я атрымліваю грошы.

— Ты азартны чалавек?

— Так, канешне.

— У чым гэта праяўляецца?

— У спорце — 15 гадоў займаўся каратэ — і ў гульнях праз Інтэрнэт.

— Ці прыходзяць лісты з прызнаннямі ў каханні?

— Канешне, вельмі часта. Яны ўсе пшчотныя і цёплыя, але я не адказваю на іх, бо жанаты і не жадаю нікому даваць надзеі. У гэтых дзяхчэ захваленне хутка пройдзе. Я ведаю, бо і сам быў такім у юнацтве.

— У якой краіне маеш намер жыць?

— Ведаеш, калі маеш магчымасць выбару, у якой краіне жыць, не робіш з гэтага праблему. Мой бацька жыве ў Германіі, маці — у Мінску. На гэты час мне ў Беларусі больш цікава, менавіта таму, што жыў за мяжой. Тут жыццё не такое размеранае, як у Германіі, больш непрадказальнасці, напружанна, разнастайнасці.

— Дзе табе найбольш прыемна адпачываць: на дарагім іншаземным курорце ці на ўтульнай дачы?

— На дачы. Мне так больш падабаецца.

— Клаўс, які твой любімы гурт?

— Гэта нямецкі гурт “Рамштайн”.

— Якія з беларускіх гуртоў выдзеліш?

— Мне вельмі падабаецца “N.R.M.”. Я стараюся сачыць за ўсімі навінкамі гэтага гурта. Ну а таксама Лепрыконсы.

— Ці ёсць у цябе любімая песня?

— Так. “Торн дзіспейдж” гурта “Metallica”.

— А кветкі?

— Я не люблю кветак, але дару з задавальненнем. Звычайна гэта ружы.

— Якое любімае свята?

— Дзень нараджэння.

— Ці жадаў бы ты зняцца ў кіно?

— А чаму б і не?!

— Якога жанру была б гэтая стужка?

— Баявік. Я люблю трукі і хацеў бы працаваць без дублёра. Альбо камедыя, бо вельмі падабаецца прыносіць людзям радасць і падываць настрой.

— Што ты жадаў бы чытачам на развітанне?

— Жадаю ўсім больш усміхацца. Гэта адзінае жаданне і мэта маёй працы ў эфіры. З вамі быў дзі-джэй радыё Бі-Эй Клаўс Мюлер. Да сустрэчы!

Гутарыў

Глеб ЛАБАДЗЕНКА.

КІНОШНЫЯ БАЙКІ Дзмітрыя МІХЛЕЕВА

Вадзім, якога сябры клічуць “Сібір” за тое, што ў маладосці ён ездзіў у гэты знакамты край то “за туманам”, то “за грашыма”, на Радзіму вярнуўся непапраўным рыбаком-фанатам. Шчодрыя сібірскія вадаёмы сапсавалі яго зусім. Тут яму не хапала прасторы, удалася і, канешне, самой рыбы. Дзе тут у нас асятры ды гарбушы? Харыус ды лянок? Байкальскі омуль ды іншая беларыбіца? Вядома, там плотку ды карася і за рыбу не лічаць, а ў нас гэта тое, што трэба. Пасумаваўшы крыху, Вадзім перайшоў на мясцовую падводную жывёнасць. І тут ён, як сапраўдны фанат, не абмінаў ніводнай лужыны і ўмудраўся выцягнуць з іх самых упартых жыхароў.

Прыехаў ён нека да мяне на дачу, каб дапамагчы ў будаўніцтве лазні. Ну, папрацавалі мы з ім, а калі надакучыла, ён узяў вудачкі, і пайшлі мы на возера Астрашыцкае. Паўдня закідвалі кручкі, але безвынікова: мясцовыя цягалі сеткамі ўсё, што ў ім пражывала. Але няўдача толькі падштурхнула майго таварыша. Мне надакучыла, і я пайшоў дадому, а ён застаўся. Ужо настала халаднаватая ноч з поўным восеньскім месяцам, а

Мы паехалі. Дачы былі пустыняны. Каля голых дрэў стыла ў шэрані жухлае лісце, лужыны зіхцелі лакароўкамі лёду. Пахадзіўшы па тэрыторыі, я наткнуўся на тазік, які быў накрыты фанерай. Зняў яе. У тазіку быў блакітнаваты лёд з цёмнай плямай пасярэдзіне. Я паклікаў Вадзіма. Ён падышоў, мы нахіліліся над тазікам. У цёмнай пляме ў сярэдзіне тазіка нешта варушылася. Мы з таварышам паглядзелі адзін на аднаго і ўспомнілі. Гэта быў наш карась, пра якога мы забылі, кінулі на волю лёсу, здрадзілі яму. Прайшло больш за месяц, насталі халады, тазік увесь прамёрз, і толькі невялікая пляма вады, якую абгравала цяпло загадкавай рыбы, заставалася на дне, дзе і плаваў наш слаўны Караськін-Карасевіч-Карасеўскі, як мы зараз жа ахрысцілі героя.

На нашы ўражлівыя вопічы зазірнуў сусед па дачы Раманчыч. Ён таксама завохкаў, пакачаў галавою. Хіба такое магчыма? Больш за месяц у маленькім прамёрзлым тазіку, без харчу і кіслароду, што паступае ў ваду з атмасферы? “Не рыба, а адна тайна”, — здзіўляліся мы сілам прыроды. А тут Раманчыч нагадаў, што ў пяцідзесятых гадах чытаў у “Огоньке” арты-

КАРАСЬКІН, ГЕРОЙ УСІХ ЧАСОЎ І НАРОДАЎ

яго ўсё не было. Вярнуўся ён а першай гадзіне ночы і моўчкі вываліў ў вядро змесціва рыбацкай сумкі. Я ачмурэў. У вядры пляскаліся адборныя карасі. І было іх чатырнаццаць штук!

Раніцай, за сьнеданнем “з карасямі ў смятане”, ён раскажаў, што, гоісаючы па тэрыторыі, у балюістых кустах знайшоў нейкі штучны вадаём велічыней з валебольную пляцоўку. Прынохаўся да яго і вырашыў паспрабаваць шчасця. І яно да яго прываліла. Ці то месяц тут быў вінаваты, ці то яшчэ нейкія касмічныя промні, але вынік быў у нас на патэльні. Небывалы паўночны клёў пры поўным месяцы ўразіў нават бывалага сібірскага рыбалова.

Мы пражылі на дачы дажджлівыя выхадныя. Не працавалася і не рыбачылася. Ляжалі перад тэлевізарам, адпачывалі. Але ў панядзелак к вечару неба праяснілася, вецер сціх, і Вадзім пачаў наладжваць снасці. Адправіўся ён на тую ж сажалку. Доўга яго не было, вярнуўся толькі к поўначы. Прынес аднаго карася такога ж, як і папярэднія. Вядома, у прыродзе стандартных сітуацый не бывае. Здавалася б — тая ж ноч, той жа месяц, тая ж сажалка, а клёў не параўнаць з тым, што было. Палюбаваліся мы нашым адзіным трафеем і запусцілі яго ў стары тазік з вадой, вырашыўшы выпусціць яго ў канаўку каля маёй дачы. Я накрывіў тазік кавалкам фанеры, паклаў зверху абломак цэглы. З тым і пайшлі спаць. А раніцай мы паехалі. У мяне былі камандзіроўкі па здымках, Вадзім таксама некуды спяшаўся дабываць сродкі для існавання.

Сустрэліся мы з ім ужо ў пачатку лістапада. Чарговы прыступ рыбацкага азарту ў яго быў на пікавай вышыні. “Міця, паехалі! — тузаў ён мяне за рукаў, — там у сажалцы мае карасі плачуць, сумуюць без мяне, паехалі хутчэй!”

кул пад назвай “Карась — а ці рыба гэта?” Мужык прыехаў з рыбакамі. Улоў ён прыезд у багажніку машыны ў двух вёдрах, загорнутых у брызентавае палотнішча. Вёдры па прыездзе забраў, машыну загнаў у гараж. Потым паехаў у адпачынак на поўдзень. Вярнуўся, сабраўся ў паездку. Вырасьлі памыць машыну. Выцягнуў брызент, шчодро паліў са шланга свой “Масквіч”. Правалтузіў больш за гадзіну. Потым вырашыў прапаласкаць струменем і брызентавае палотнішча. А калі разгарнуў яго, то ўбачыў у мокрых складках двух жахліва схудалых карасёў. Яны варушыліся. Гэта было так неверагодна, што аўтар артыкула засумняваўся: карась — гэта рыба? Ці хто? Іншапланецянін? Чорт лысы? Вядзьмаркіна насенне? Божы твор, які паказвае нам толькі невялікія з бясконцай колькасці цуды матушчыны-прыроды?

Напэўна, некалі гэта будзе не толькі расшталаваная, але і выкарыстана ў працяглых касмічных палётах — анабіёз, затрымка, замаруджванне біялагічных працэсаў у арганізме, стан арганізма паміж жыццём і смерцю, то, чаго могуць дасягнуць рэдкія высокапасавачыя ёгі-настаўнікі і што сёння для нармальнага абыякавага падаецца нібы цуд, нібы паранармальнае з’ява. “Няма тлумачэння ў Цуды, і я на гэта не мастак...” — гаварыў пэат.

Мы таксама не маглі даць адказ на гэтыя пытанні нават самім сабе. Адзінае, што мы зрабілі, — гэта прысвоілі нашаму Карасю званне Героя ўсіх часоў і народаў. З гэтым — урачыста аднеслі яго ў канаву, прабілі малады лянок і адпусцілі. Як узнагароду за подзвіг я высыпаў у лунку пачак старой аўсянкі “Геркулес”. Пасля голаду і холаду, перамогшы пакуты зямныя, ад’ядайся, загадка Прыроды, геройскі Карась!

КОНКУРСЫ

Вясной наступнага года ў Мінску пройдзе конкурс “Міс Беларусь”, а пакуль праводзяцца рэгіянальныя. У Барысаве адбыўся конкурс “Міс Прыгажосць-2000”, на якім дзевятнаццаць удзельніц аспрэчвалі права называцца першай прыгажуняй Міншчыны, а галоўнае — прадстаўляць рэгіён на рэспубліканскім конкурсе.

Па словах намесніка дырэктара нацыянальнай школы прыгажосці Наталлі Траян, кампетэнтнае журы на працягу трох гадзін выбрала лепшую з лепшых. Ёю аказалася Наталля Дзмітрычэнка са Слуцка. Яна студэнтка II курса Дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка ў Мінску.

Званне “Міс Зачараванне” атрымала прадстаўніца Слуцкага раёна Надзея Шутава. Наталля Дзяруга (Вілейскі раён) і Марыя Мікушына (г. Барысаў) сталі другой і першай віцэ-міс адпаведна. Дзяўчаты плануюць займацца мадэльным бізнесам і хочучь, каб беларускія прыгажуні былі прызнаны ва ўсім свеце.

Тэкст і фота Віктара ГАНЧАРЭНКІ.

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом “Радзіма”.

РЭДАКЦЫЯ:

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЕНАК.
Адказны сакратар
Таццяна КУВАРЫНА.
Рэдактар адзела —
член рэдкалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар адзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнік
Леанід МАРАКОЎ.
Спецыяльныя карэспандэнты
Яўген КАЗЮЛЯ,
Алесь МЯСНІКОЎ.

Налі ПРЫВАЛАВА.
Рэдактар-перакладчык
Святлана КАРПУЧОК.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.
Падпісны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 1 652 экз.
Зак. 2937.

Падпісана да друку 20.11.2000 г. у 12.00.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).

НАШ АДРАС: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: (+375-17) 213-31-97 (тэл.-факс), 213-32-80, 284-76-56, 213-37-82.